

השכלה. גבוהה?

פרופ' שמואל ליימן-וילציג, ראש המחלקה למדעי המדינה, אונ' בר-אילן

בלוג מס' 50: סטודנטים ללא חווייה סטודנטיואלית

את התואר הראשון שלי למדתי באוניברסיטה ציבורית עירונית בשם City College of New York (למרות המלה "college", היא חלק מאוניברסיטה רב-קמפוסית בעיר ניו יורק רבתית). כתוצאה מכך, גרתי בבית ונסעתי ברכבת התחתית הלוך וחזור לשיעורים. בקמפוס אמנם התקיימו אירועים שונים עבור הסטודנטים – ומדובר בשנים הסוערות של שנות השישים – אולם קשה לומר שחוויתי ארבע שנים של "גיבוש" חברתי-סטודנטיואלי אינטנסיבי.

בדיוק כמו המצב בארצנו.

מדוע אני נזכר בכך היום? כי ה"ניו יורק טיימס" דיווח לאחרונה שבפעם הראשונה (אחרי 160 שנים), האוניברסיטה הזאת השקיעה חמישים מיליון דולר (!) בבניית בנין-פנימייה ל-600 סטודנטים – ועוד היד (בארנק) נטויה. הסיבות למהלך זה רבות, אך מעל הכול הסטודנטים בעצמם דרשו זאת כדי שיחוו את חוויית הלימודים לתואר הראשון על כל מרכיביה.

לישראלי המצוי קשה להבין במה דברים אמורים. הנה דוגמה אחת טרייה. מרצה מהמחלקה שלנו נסעה לפני כמה שבועות לאוניברסיטת קליפורניה בֶּרְקֵלִי (מוסד מהמובילים בארה"ב). ביום הראשון שלאחר הגעתה היא נכנסה לספרייה ושקעה למשך כמה שעות בקריאה. כשהיא יצאה מהבניין כדי להתאוורר קצת, הוכתה בתדהמה: על המדשאה ישבו אלפי סטודנטים מאזינים ל"תזמורת" סטודנטיואלית של כמאה נגני כלי נשיפה והקשה (גם הם כולם סטודנטים). באותו זמן נשיא האוניברסיטה הסתובב בין כל הנוכחים לברך אותם על בואם לקמפוס – שבוע לפני תחילת הלימודים. היא עצמה התקשתה לעכל את המראה, אך אחרי זמן מה נשאבה לתוך האירוע ואף מצאה את עצמה בהתרוממות רוח מסוימת בתוך האווירה הקסומה של האירוע.

על כך ניתן להוסיף את ההתלהבות (לעיתים כמעט על גבול הטירוף) בכל הנוגע לקבוצות הפוטבול, כדורסל וכו' של כל אוניברסיטה המכבדת את עצמה בארה"ב (רק לסבר את האוזן, באוניברסיטאות מסוימות לכל משחק פוטבול באים 100,000 צופים – כן, 100,000; יתרה מכך, קיימת מסורת של תחרות ספורטיבית בין אוניברסיטאות בת למעלה ממאה שנים). מועדני "עיונות מדוברת" (debating societies) קיימים במאות קמפוסים, ענף מצוין להשחזת הלשון ולטיפוח כישורי הרטוריקה. לקראת תקופת הבחירות, קשה למצוא סטודנט מתבודד – כמעט כולם מתכוננים בקבוצות, מקשים זה על זה בשאלות, ונהנים מחוויות חברתיות-לימודיות וחוף-לימודיות לעיפה. חגיגה בכל מובן של המלה.

ברור, שבארץ ישנם גורמים רבים ושונים המקשים על אימוץ חווייה דומה: הסטודנטים מבוגרים יותר (אחרי צבא); רובם ככולם חייבים לכלכל את עצמם (שלא כמו חלק גדול מן הסטודנטים בארה"ב הנשענים על היכולת הכלכלית של הוריהם); כמעט כל הקמפוסים קרובים לבית – כך שסטודנטים רבים לא מוצאים לנכון להעמיס נטל כלכלי נוסף; בישראל אין כלל תרבות של ספורט במוסדות להשכלה גבוהה (ואולי בכלל?); וכך הלאה.

למרות כל התירוצים וההסברים – פשוט חבל. נכון אמנם, שבישראל ישנו אתר אחר בו רובינו עוברים את חווית "הגיבוש": צה"ל. אולם, ברור שאין בסיס להשוואה. צבא זה כבר עניין רציני (או לפחות אמור להיות כזה) מכדי שאפשר יהיה באמת "ליהנות" מהחוויה. לחיות ולעבור

ארבע שנים בקמפוס יחד עם קבוצת מבוגרים צעירים – Young Adults iz כבר חוויה מסוג אחר.

שאלת השאלה: האם הדבר תורם ללימודים? ובכן, ללימודים המקצועיים התרומה היא קטנה. אבל התרומה לחיים היא משמעותית. ברגע שהסטודנטים מוצאים את עצמם חיים עם אנשים אחרים – שונים בתכלית – קורה להם משהו מבחינת תפיסת עולם חברתית: הם הופכים ליותר סובלניים, יותר רגישים למגוון של סגנונות חיים, ערכים ומנהגים. גם החיכוך בין סטודנטים בעלי דעות שונות, **תוך כדי הלימודים שלהם ועל סמך הנלמד בכיתה** (במיוחד במדעי החברה), מדרבן אותם ללבן סוגיות חברתיות בכלל, ולתהות בינם לבין עצמם על מכלול אמונותיהם.

האם כל זה נכון לגבי כל סטודנט אמריקאי? לא ולא. אודה שבקמפוסים רבים בארה"ב (וגם באירופה) קיימות חוויות שכיחות עליהן אינני מברך: מסיבות-בירה בסופי שבוע או שיזוף במדשאה במהלך כך השבוע. עבור סטודנטים רבים ארבע שנות החיים בקמפוס מהוות תקופת התפרקות מאחריות. אולם, מצד שני, ניתן למצוא המונים – ולא בהכרח המבריקים ביניהם – אשר מנצלים את החיים המיוחדים האלה להעשרה ולצמיחה אישית, הן אינטלקטואלית והן אמוציונאלית-חברתית.

תהליך ההתבגרות אינו מתרחש במהרה. כבר כתבתי בפוסטים קודמים על הטעות הגדולה במערכת ההשכלה הגבוהה בארץ, שדוחסת את לימודי התואר הראשון לשלוש שנים – דבר שאינו נותן מספיק מרווח למחשבה מעמיקה, להרהור פנימי, להפנמה ולהצלבת החומר הנלמד בקורסים ובמקצועות שונים. התנאים לתהליך זה כן מתקיימים כשהתואר נרכש בארבע שנים וכשהסביבה הקבועה (הקמפוס) מעודדת חשיבה כזו מכל פינה, לפחות חלק מהזמן. ואפילו הפולחן (והפורקן) של המשחקים ושאר ה"שטויות" בקמפוס האמריקאי תורמים לכך, תוך כדי "ניקוי ראש" מתמיד המפנה אנרגיות מנטאליות ללימוד מעמיק למי שחפץ בכך.

חומר למחשבה – תרתי משמע...

wilzis@mail.biu.ac.il

נ.ב. מאחר שאינני דובר עברית במקור, אני נוהג להעביר את הפוסטים האלה לעמית/ה לעריכה קלה והערות מהותיות, אם יש להם. הפעם, עמית-ידיד טוב שלי ממש לא הצליח "להתאפק" והוסיף את התרשמותו מתוך ניסיונו בארה"ב. אני מביא את דבריו בעריכה קלה בלבד.

כאשר ביקרתי ב-UCLA התרשמתי עמוקות מארגון האוניברסיטה, שפע האירועים, והדרך בה יצרה האוניברסיטה קשר עם הסטודנטים. חשוב להזכיר את כל האגודות, "הבתים", "ארגוני האחוה" שיש לסטודנטים ולסטודנטיות, הממלאים את זמנם ומעניקים להם רשת חברתית מעבר לזו שאותה הם רוכשים בכוחות עצמם: מסיבות, הרצאות, פעילות חברתית ענפה המעניקה לסטודנטים שייכות למועדון החברתי, ולאוניברסיטה.

מעבר לכך, הספורט גם הוא מכאיזם לביצור הקשר בין הסטודנטים לאוניברסיטה. זה מתחיל בספורט ומסתיים במחויבות ארוכת טווח, אפילו לכל החיים. לעודד קבוצה זה לא רק לבוא למשחקים (מחויבות לא קלה, שכן בעונה סדירה של כדורגל, כדורסל, בייסבול, לה-קרוס וכו' ניתן לצפות ב-50 עד 80 משחקים) אלא גם לרכוש בגדים מתאימים בצבעי הקבוצה, צעיפים, כובעים, מאגים, צלחות ומה לא. חנות האוניברסיטה משגשגת ועמה הקשר בין הסטודנטים לאוניברסיטה. קשר זה נמשך כל החיים, ומהבוגרים האוניברסיטאות מגייסות כספים רבים, שכן חלקם מתברגים לעמדות בכירות בחברה, ולא שוכחים את החיים הטובים שהאוניברסיטה העניקה להם. אכן, רבים מתארים את התקופה הסטודנטאלית

כתקופה הטובה ביותר של חייהם. אנשים צעירים, שבפעם הראשונה יוצאים מן הבית, לומדים להיות עצמאיים, להסתדר עם הזולת, להכיר בחורים ובחורות, ולמצות את החיים.

הלוואי ובישראל היו יודעים לעשות כך דברים. אפילו צבעי אוניברסיטה אין לנו; אין מסורת של ספורט; אין חנות אוניברסיטאית המשתווה לחנויות המוזכרות לעיל, ואין כספים בסדרי הגודל האמריקאים, המעניקים לאוניברסיטאות אורך-רוח תקציבי הרבה מעבר לשכר הלימוד. לכן סטודנט ישראלי מסיים את האוניברסיטה ויותר לא רואה אותה, ושומע עליה רק בחדשות מדי פעם. סטודנט אמריקאי נושא עמו את האוניברסיטה כל חייו, בהערכה ובמסירות. האוניברסיטה דואגת לשמור על קשר עם הבוגרים משום שהיא רוצה למנף את הקשר הזה עבור הבוגרים העתידיים והפיתוח האוניברסיטאי.